

EDITORIAAL

Sébastien Brunet

Administrateur-generaal - Hoofdstatisticus
IWEPS

Bij de start van deze nieuwe legislatuur op meerdere niveaus is het nuttig om de belangrijkste kenmerken van het Belgisch statistisch systeem in herinnering te brengen, te wijzen op enkele van de transversale kwesties die op Europees niveau te verwachten zijn en, tot slot, terug te keren naar de *raison d'être* van officiële statistieken in het hart van een democratisch systeem.

Het Belgisch statistisch landschap bestaat uit vele spelers op federaal niveau. Zo bestaan er naast Statbel, de vertegenwoordiger van België in Europese en internationale statistische instanties (Nationaal Instituut voor de Statistiek - NIS), nog andere producenten van publieke statistieken, zoals de FOD Economie, de Nationale Bank van België (NBB), het Federaal Planbureau (FPB), het RIZIV, Sciensano en de FOD Volksgezondheid, om er maar een paar te noemen. Op gewestelijk niveau is de situatie vrijwel hetzelfde, omdat naast de regionale statistische autoriteiten - het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), het Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique (IWEPS) en de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA) - er tevens een aantal openbare instellingen zijn die publieke statistieken produceren. Ter illustratie: het artikel van Martine Lefèvre en Nathalie Larbanois (IWEPS) in deze nieuwsbrief nr. 7 beschrijft hoe het oprichtingsdecreet van het IWEPS werd gewijzigd om grondbeginselen van de officiële statistiek op te nemen en het toekomstige Waalse statistische systeem te structureren, dat voorziet in de aanwezigheid van "andere producenten van officiële statistieken" naast de Waalse statistische autoriteit.

IIS NIEUWSBRIEF

INHOUD

- p. 1-2** [Editoriaal](#)
- p. 3-5** [Herziening van het oprichtingsdecreet van het IWEPS](#)
- p. 6-8** [Belgisch voorzitterschap van de werkgroep 'Statistiek' van de Raad van de Europese Unie](#)
- p. 9-12** [Opportunities Data Act: Ontsluiting van particuliere bedrijfsgegevens door publieke \(statistische\) instellingen](#)
- p. 13-15** [Openbare statistiek binnen opkomende data-ecosystemen](#)
- p. 16-17** [Samenwerking rond ecosysteemrekeningen](#)

Geconfronteerd met deze verscheidenheid aan spelers is het uiteraard essentieel om een sterke *governance* te ontwikkelen op basis van samenwerking en uitwisseling van ervaringen, met inachtneming van de principes van de Europese statistiek. In die zin is het Interfederaal Instituut voor de Statistiek een plaats waar de bevoegde statistische instanties zoals Statbel, de NBB, het FPB, BISA, IWEPS en de VSA hun werkzaamheden kunnen coördineren en elkaar erin kunnen ondersteunen. Het is ook belangrijk om goed te communiceren naar de gebruikers van publieke statistieken, zodat zij - van burgers tot particuliere bedrijven, verenigingen, onderzoekers, journalisten en administratieve diensten - nuttige, nauwkeurige en betrouwbare gegevens en informatie kunnen vinden met betrekking tot wat hen bezighoudt.

Zoals Dominique De Baets, Anouk Deceulaer en Olivier Goddeeris (Statbel) in deze nieuwsbrief aantonen, moet dit werk van overleg en samenwerking ook gecoördineerd worden met het Europese niveau. Zo heeft de werkgroep 'Statistiek' van de Raad van de Europese Unie (van 1 januari tot 30 juni 2024) tijdens het Belgisch voorzitterschap vooruitgang geboekt in een aantal wetgevingsdossiers over milieu-economische rekeningen, Europese statistieken over bevolking en huisvesting, statistieken betreffende bedrijven in de arbeidsmarkt van de Europese Unie, alsook initiatieven om de statistische geletterdheid van jongeren te versterken, zoals de conferentie '*Towards a more statistically literate future*' die in mei 2024 in Brugge werd gehouden.

De koppeling van het Belgisch statistisch systeem aan het Europese niveau wordt ook belicht door Faiza Djait (BISA), die de Europese regelgeving voorstelt die erop gericht is de toegang tot gegevens van particuliere bedrijven voor publieke statistische instanties onder bepaalde strikte voorwaarden te vergemakkelijken (Data Act), om zo een verantwoord en doeltreffend gebruik van gegevens ten dienste van het algemeen belang te garanderen.

Hetzelfde geldt voor de tekst van Ann Carton (VSA), waarin gekeken wordt naar de impact van de Europese datastrategie, de Data Governance Act (DGA) en de Data Act (DA), wetgeving die streeft naar het vergemakkelijken van het delen en gebruiken van gegevens, alsook naar het creëren van gemeenschappelijke Europese gegevensruimten. Of de tekst van Veerle Beyst (VSA), Ludo Vanongeval (Departement Omgeving) en Wouter Van Reeth (INBO), die gaat over de samenwerking en voortdurende aanpassing aan Europese werkzaamheden, met name op het gebied van milieuboekhouding en meer in het bijzonder van de ecosysteemrekeningen.

Zoals u begrepen heeft, vormen officiële statistieken het hart van een netwerk van intensieve samenwerkingsverbanden tussen de gewesten op meerdere niveaus, van het regionale tot het Europese en internationale niveau via het federale niveau.

Hoewel er veel technische innovaties en maatschappelijke uitdagingen zijn die het regelgevingskader beïnvloeden, blijft de essentiële missie van een statistisch systeem onveranderd: "*officiële statistieken vormen een onmisbaar onderdeel van het informatiesysteem van elke democratische samenleving, doordat zij overheidsinstanties, de economische sector en het publiek voorzien van gegevens over de economische, demografische, sociale en milieusituatie*"¹. In het licht van het algemene verlies aan vertrouwen in de openbare instellingen en in de werking van het politieke systeem, zoals weer blijkt uit de laatste enquête van de *Baromètre social de Wallonie* (BSW, 2023), is het versterken van officiële statistieken een democratische uitdaging van de hoogste orde.

1 Eerste fundamentele principe van de Officiële Statistiek van de Verenigde Naties, 29 januari 2014.

Herziening van het oprichtingsdecreet van het IWEPS

Nathalie Larbanois

Martine Lefèvre

ACHTERGROND

In april 2024 stemde het Waalse parlement in de herziening van het oprichtingsdecreet van het IWEPS van december 2003¹. Deze herziening maakt deel uit van de verbintenissen die werden aangegaan tijdens het institutioneel akkoord van oktober 2011 over de interfederalisering van officiële statistieken en die juridisch werden vertaald in het samenwerkingsakkoord van 15 juli 2014.

Het onderwerp van dit samenwerkingsakkoord waren de openbare statistieken, gedefinieerd als *“statistieken die door de statistische autoriteiten of door andere overheidsinstanties worden geproduceerd en verspreid, die publiek beschikbaar zijn en die worden gebruikt bij het uitwerken, uitvoeren, opvolgen en evalueren van openbaar beleid.”* Het gaat om een onmisbaar element van het informatiesysteem van een democratische samenleving, zoals de Verenigde Naties hebben verklaard in hun resolutie van 29 januari 2014 over de fundamentele principes van officiële statistieken.

Naast de oprichting van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek en de integratie van de deelstaten in het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) als geassocieerde instanties, voorzag dit samenwerkingsakkoord erin dat elk gewest een statistische autoriteit zou aanwijzen.

Elk van de drie gewesten heeft deze verbintenis uitgevoerd door een statistische autoriteit aan te duiden. Een overzicht van het wettelijk kader in het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijke Gewest werd opgenomen in een artikel in de Nieuwsbrief nr. 3 van oktober 2022.^{2 3}

In Wallonië werd het IWEPS, een wetenschappelijk instituut, bij het besluit van de Waalse Regering van 12 november 2015 aangewezen als statistische autoriteit. Om het akkoord volledig uit te voeren, moest het juridisch kader van de instelling echter worden aangepast. Dat is het doel van de bovengenoemde herziening.

Bij deze herziening werd specifiek rekening gehouden met de historische opdrachten zoals voorzien in het oprichtingsdecreet van het IWEPS en werd een nieuw hoofdstuk over officiële statistieken ingevoerd. De redactie van dit hoofdstuk is gebaseerd op internationale referentieteksten, namelijk de Algemene Wet op de Officiële Statistiek van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties van 2016 en de gids van de Verenigde Naties over de modernisering van de statistiekwetgeving van 2019. Het herziene decreet is opgesteld in overeenstemming met de bestaande wetgeving, voornamelijk de wet van 4 juli 1962 betreffende de openbare statistiek en de Algemene Verordening Gegevensbescherming⁴, en rekening houdend met de adviezen van o.a. de Raad van State en de Gegevensbeschermingsautoriteit.

DE NIEUWE DECRETALE OPDRACHT VAN HET IWEPS

Het nieuwe artikel 9, §1 van het decreet tot oprichting van het IWEPS stelt: **“Het Instituut is de statistische autoriteit van het Gewest. In dit kader is het zijn opdracht om officiële statistieken te ontwikkelen, te produceren en te verspreiden en de activiteiten van het Waalse statistische systeem te coördineren. Het is de regionale gesprekspartner voor federale, Europese en internationale statistische instanties en heeft de status van statistische autoriteit voor het gewest binnen het Interfederaal Instituut voor de Statistiek dat werd opgericht door het samenwerkingsakkoord van 15 juli 2014.”**

1 Het IWEPS is een eenheid van de openbare administratie, opgenomen als een type 1-instelling onder het decreet van 15 december 2011 houdende de organisatie van de begroting, van de boekhouding en de rapportering van de Waalse eenheden van de openbare administratie.

2 Wettelijk kader van de officiële statistiek, Interfederaal Instituut voor de Statistiek, Nieuwsbrief nr. 3, oktober 2022.

3 In Vlaanderen specificeert het decreet van februari 2016 (overgenomen in het bestuursdecreet van december 2018) concreet de werking van het netwerk Statistiek Vlaanderen en geeft het aan hoe de Vlaamse Regering het Vlaamse beleid inzake officiële statistieken bepaalt, met de nadruk op de coördinatie van de ontwikkeling, productie en verspreiding van Vlaamse openbare statistieken en op de kwaliteit ervan. Het besluit van de Vlaamse Regering van april 2016 (met wijzigingen) specificeerde vervolgens de organisatie van de Vlaamse Statistische Autoriteit en de rol van de hoofdstatisticus. Dat besluit specificeerde ook hoe de coördinatie van de ontwikkelings-, productie- en verspreidingsactiviteiten wordt georganiseerd via het Coördinatiecomité voor Vlaamse Openbare Statistieken (CVOS) en hoe er rekening wordt gehouden met de behoeften van de gebruikers via de Raad voor Vlaamse Openbare Statistieken (RVOS).

4 Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG.

Officiële statistieken worden gedefinieerd als kwantitatieve of kwalitatieve informatie, geaggregeerd en representatief, die een collectief fenomeen binnen een beschouwde populatie karakteriseren, en die:

1. voldoen aan de behoeften van de gebruikers;
2. worden ontwikkeld, geproduceerd en verspreid door producenten van officiële statistieken in overeenstemming met de statistische principes en de Praktijkcode voor Europese statistieken;
3. toegankelijk zijn voor het publiek;
4. worden gebruikt om overheidsbeleid te ontwikkelen, uit te voeren, op te volgen en te evalueren;
5. worden opgenomen in statistische programma's.

De behoeften aan officiële statistieken zullen worden bepaald door een raadgevend orgaan, het Gebruikerscomité. Dat zal bestaan uit leden die verschillende categorieën gebruikers vertegenwoordigen uit de socio-economische en milieuwereeld, de wetenschappelijke wereld, de civiele maatschappij en de Waalse overheidsinstellingen. Zij zullen worden aangesteld door de Waalse regering voor een hernieuwbare termijn van vijf jaar. **De hoofdstatisticus** zal ambtshalve lid zijn van dit adviesorgaan.

De hoofdstatisticus, wiens benoemings en evaluatieprocedure in de nieuwe tekst wordt uiteengezet, zal de statistische autoriteit leiden en professionele onafhankelijkheid genieten bij de uitvoering van zijn **opdrachten**. Deze zijn **als volgt**: 1° de professionele onafhankelijkheid van het statistisch systeem verdedigen, de strategische ontwikkeling ervan sturen en het statistisch systeem vertegenwoordigen op federaal, Europees en internationaal niveau; 2° de verantwoordelijkheid op zich nemen voor de coördinatie van de activiteiten van het statistisch systeem; 3° statistische jaar en vijfjarenprogramma's en verslagen over de uitvoering ervan opstellen; 4° de vijfjaarlijkse en jaarlijkse statistische programma's en de verslagen over de uitvoering ervan aan het Parlement voorleggen; 5° richtlijnen vastleggen en bevorderen die in het gehele statistische systeem moeten worden toegepast voor de ontwikkeling, productie en verspreiding van officiële statistieken; 6° de activiteiten en resultaten bepalen die in het kader van de jaarlijkse statistische programma's worden verwacht en de producenten

van officiële statistieken die daarvoor verantwoordelijk zijn, identificeren.

Het Waals statistisch systeem zorgt voor de productie van officiële statistieken zoals hierboven gedefinieerd. **Het bestaat enerzijds uit de Waalse statistische autoriteit (IWEPS) en anderzijds uit de 'andere producenten van officiële statistieken'**. Dat zijn de administratieve entiteiten van het Waalse Gewest die aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldoen: 1° ze maken deel uit van instanties die onder de bevoegdheid van het Gewest vallen; 2° de productie van statistisch werk behoort tot hun opdrachten; 3° ze zijn professioneel onafhankelijk binnen hun respectieve instanties voor hun activiteiten met betrekking tot de ontwikkeling, productie en verspreiding van officiële statistieken; 4° ze voeren de in 3° bedoelde activiteiten uit onder leiding van een aangewezen verantwoordelijke die professionele onafhankelijkheid geniet bij de uitvoering van zijn of haar opdrachten; 5° ze worden in de jaarlijkse statistische programma's als producenten van officiële statistieken geïdentificeerd. Het is tijdens de voorbereiding van elk statistisch jaarprogramma dat deze andere producenten zullen worden geïdentificeerd op basis van de criteria vastgelegd in het decreet en vervolgens door de hoofdstatisticus in het statistisch jaarprogramma zullen worden opgenomen.

Als leden van het Waals statistisch systeem moeten zowel de statistische autoriteit als de andere producenten van officiële statistieken de statistische principes en de Praktijkcode voor Europese Statistieken naleven.

De andere spelers in de officiële Waalse statistieken hebben een rol als informatiebronnen. Ze zijn **aangevers** (natuurlijke personen en rechtspersonen, huishoudens, particuliere en openbare instellingen die rechtstreeks informatie verstrekken over zichzelf, hun personeel, hun leden of hun activiteiten), **gegevensverstrekkers** (eenheden van de openbare administratie, overheden, lokale besturen en particuliere instanties die belast zijn met een openbare dienstverleningstaak of overheidsfinanciering ontvangen) en/of **gegevenshouders** (alle bedrijven in de zin van artikel 1 van boek 1 van het Wetboek van economisch recht).

Wat planning betreft, **wordt de productie van officiële Waalse statistieken vastgelegd in een statistisch vijfjarenprogramma en in jaarlijkse statistische programma's**. Het eerste bepaalt de algemene visie en prioritaire richtingen voor de ontwikkeling van het statistisch systeem en definieert de strategische ontwikkeling van officiële statistieken, evenals het begrotingskader dat nodig is voor de uitvoering ervan. Het wordt door de jaarlijkse statistische programma's in operationele termen vertaald. Die worden opgesteld op basis van overleg met het Gebruikerscomité en de integratie van de statistische informatiebehoeften die nodig zijn voor de uitvoering van het geïntegreerd statistisch programma van het IIS alsook van de behoeften die nodig zijn om aan Europese en internationale verplichtingen te voldoen.

In het statistisch jaarprogramma somt de hoofdstatisticus de volgende zaken op, waarbij hij het verband met het vijfjarenprogramma aantoont en een budgettering voorstelt: 1° alle officiële statistieken die ontwikkeld, geproduceerd en gepubliceerd moeten worden en het tijdschema voor hun publicatie; 2° de statistische registers die aangemaakt en bijgehouden moeten worden; 3° de andere activiteiten die verband houden met de ontwikkeling van officiële statistieken; 4° de producenten van officiële statistieken die verantwoordelijk zijn voor elk van de activiteiten bedoeld in 1° tot 3°; 5° alle overdrachten, aan de producenten van officiële statistieken, van gegevens die noodzakelijk worden geacht voor de realisatie van het statistisch programma; 6° alle gegevensverzamelingen die uitgevoerd moeten worden door de producenten van officiële statistieken; 7° de bewaartermijn voor persoonsgegevens die in het kader van de uitvoering van het statistisch programma worden verwerkt, alsmede de passende technische en organisatorische maatregelen die in acht moeten worden genomen om de rechten en vrijheden van de betrokkenen te waarborgen; 8° eventuele veronderstellingen van gezamenlijke verantwoordelijkheid, in de zin van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, bij de verwerking van persoonsgegevens die noodzakelijk zijn voor de productie van officiële statistieken; 9° de daarmee verband houdende benodigde personele en technische middelen.

GEVOLGEN VAN DE HERZIENING VAN HET DECREET VOOR DE HISTORISCHE OPDRACHTEN VAN HET IWEPS

De nieuwe rol van het IWEPS als statistische autoriteit is toegevoegd aan zijn **historische opdracht van algemene ondersteuning van de besluitvorming**. Deze is, in vereenvoudigde vorm, overgenomen in artikel 9, §2 *“Het Instituut heeft ook een algemene opdracht om de besluitvorming te ondersteunen. Deze opdracht bestaat uit het ontwikkelen, produceren en verspreiden, in volledige wetenschappelijke en professionele onafhankelijkheid en op een objectieve, onpartijdige en transparante manier : 1° van de infrastructuurwerken; 2° van de evaluatie van het overheidsbeleid; 3° van de voorspellingen en prognoses; 4° van het onderzoekswerk ter ondersteuning van het algemene besluitvormingsproces. Het Instituut voert deze opdracht uit in alle bevoegdheidsgebieden van het Gewest.”*

De werkzaamheden die het IWEPS uitvoert in het kader van deze algemene opdracht ter ondersteuning van de besluitvorming worden gepland in een meerjarenwerkprogramma dat het instituut binnen zes maanden na de Gewestelijke beleidsverklaring opstelt en dat **in jaarlijkse werkprogramma's wordt vertaald**.

Beide opdrachten van het IWEPS worden uitgevoerd in overeenstemming met de Praktijkcode voor Europese Statistieken.

MANDAAT VOOR GEGEVENSVERZAMELING

De Waalse Regering verleent het mandaat voor het verzamelen van gegevens:

- aan het IWEPS om zijn jaarlijks werkprogramma uit te voeren, via goedkeuring van dit laatste;
- aan de statistische autoriteit en andere producenten van officiële statistieken om het Waals jaarlijks statistisch programma uit te voeren, via goedkeuring van dit laatste.

DOORSTUREN VAN VERTROUWELIJKE GEGEVENS

Het herziene IWEPS-decreet staat het doorsturen van vertrouwelijke gegevens toe, met inbegrip van persoonsgegevens, d.w.z. gegevens waarmee statistische eenheden direct of indirect kunnen worden geïdentificeerd.

Deze toestemming is beperkt tot de volgende gevallen:

- zoals voorzien in het samenwerkingsakkoord van 2014, tussen statistische autoriteiten van het Interfederaal Instituut voor de Statistiek, indien noodzakelijk voor de efficiënte ontwikkeling, productie en verspreiding van officiële statistieken of om de kwaliteit van officiële statistieken te verbeteren;
- tussen producenten van officiële statistieken van het Waals statistisch systeem: door een producent van officiële statistieken in het Waals statistisch systeem die de gegevens verzameld heeft, aan een andere producent van officiële statistieken in het Waals statistisch systeem. Deze overdracht is toegestaan als die nodig is voor de ontwikkeling, productie en verspreiding van officiële statistieken of om de kwaliteit van officiële statistieken te verbeteren;
- voor wetenschappelijke doeleinden onder bepaalde voorwaarden. In dat geval mogen de gegevens alleen gepseudonimiseerde vertrouwelijke gegevens zijn.

WAAELSE OFFICIËLE STATISTIEKEN ONTWERPEN BINNEN EEN DEMOCRATISCH KADER

Zowel het statistisch vijfjarenprogramma als de jaarlijkse statistische programma's worden voorgelegd aan de Waalse Regering, met het advies van het Gebruikerscomité.

De Regering neemt kennis van het statistisch vijfjarenprogramma en van de hieraan gekoppelde budgettaire ramingen. Het statistisch vijfjarenprogramma wordt vervolgens gepubliceerd op de website van de Waalse statistische autoriteit en door de hoofdstatisticus aan het Waalse Parlement voorgesteld. Aan het einde van de periode ontvangt het Parlement het verslag over de uitvoering van het statistisch vijfjarenprogramma, samen met het advies van het Gebruikerscomité.

De Regering keurt het statistisch jaarprogramma goed door het begrotingskader goed te keuren. Parallel aan de procedure voor het vijfjarendocument wordt het statistisch jaarprogramma vervolgens gepubliceerd op de website van de Waalse statistische autoriteit en door de hoofdstatisticus aan het Waalse Parlement voorgesteld. Het Parlement ontvangt ook het jaarverslag over de uitvoering van het statistisch jaarprogramma, samen met het advies van het Gebruikerscomité.

TOT BESLUIT

Met de herziening van het oprichtingsdecreet van het IWEPS effent Wallonië het pad voor de productie van officiële Waalse statistieken. Met dit “onmisbaar element van het informatiesysteem van een democratische samenleving” versterkt het het openbaar bestuur. In een tijd waarin het vertrouwen van het publiek in openbare instellingen afneemt^{5 6}, is een investering van de overheid in goed bestuur bijzonder belangrijk voor de toekomst van onze democratieën. Met onder meer het werk en de studies die worden uitgevoerd op het gebied van statistiek, de evaluatie van het overheidsbeleid, prognoses en voorspellingen, versterkt IWEPS zijn capaciteit om het democratisch debat te ondersteunen.

5 OECD (2022), Building Trust to Reinforce Democracy: Main Findings from the 2021 OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions, OECD, Parijs,

6 Le Baromètre social de la Wallonie 2023, Regards statistiques n°11, IWEPS, 2024.

Belgisch voorzitterschap van de werkgroep 'Statistiek' van de Raad van de Europese Unie

Anouk Deceulaer

Olivier Goddeeris

Dominique De Baets

Van 1 januari tot 30 juni 2024 was België voorzitter van de Raad van de Europese Unie. Gezien de continuïteit van de wetgevingsprocedure heeft het Belgisch voorzitterschap voortgebouwd op het werk van de vorige voorzitterschappen en getracht om vooruitgang te boeken in de hangende wetgevingsdossiers¹. Het Belgisch voorzitterschap heeft verder gewerkt aan de herziening van het wetgevingskader, rekening houdend met de behoeften van de gebruikers, voor vier voorstellen tot herziening van verordeningen, met name de milieu-economische rekeningen, bevolking en huisvesting, de verordening tot wijziging van Verordening (EG) nr. 223/2009 betreffende de Europese statistiek en de arbeidsmarktstatistiek van de Europese Unie over ondernemingen. Er werd ook bijzondere aandacht besteed aan de vaardigheden die jonge gebruikers nodig hebben om gegevens en statistiek te begrijpen en er kritisch mee om te gaan, en hoe statistische geletterdheid een integraal onderdeel van het standaardcurriculum kan worden.

DE GEWONE WETGEVINGSPROCEDURE IN HET KORT ²

Om te begrijpen in welke mate het team van het Belgisch voorzitterschap vooruitgang heeft geboekt bij de herziening van een reeks verordeningen, is het nuttig om, op een zeer vereenvoudigde manier, de procedure in herinnering te brengen die voor het opstellen van wetgeving op Europees niveau wordt gevolgd.

In de gewone wetgevingsprocedure, wat de belangrijkste besluitvormingsmethode is van de EU, is het Europees Parlement medewetgever naast de Raad. Het Parlement en de Raad maken de wetgeving op gelijke voet op basis van een voorstel van de Commissie. Wetsvoorstellen die door deze twee instellingen worden aangenomen, worden in eerste of tweede lezing aangenomen.

Als aan het einde van de tweede lezing geen akkoord kan worden bereikt, wordt een bemiddelingscomité bijeengeroepen.

In de praktijk moet het land dat het voorzitterschap bekleedt het akkoord krijgen van de lidstaten binnen de Raad. Als dat is bereikt, wordt het dossier voorgelegd aan het Comité van Permanente Vertegenwoordigers (Coreper), dat een onderhandelingsmandaat met het Europees Parlement kan goedkeuren.

Tegelijkertijd wordt het ontwerp van de wetgevingstekst onderzocht in een commissie van het Europees Parlement, waar amendementen kunnen worden toegevoegd, waarna het Parlement ook een onderhandelingsmandaat goedkeurt. Vervolgens kunnen de onderhandelingen beginnen.

Deze onderhandelingen nemen de vorm aan van "trialogen" die worden bijgewoond door vertegenwoordigers van de drie instellingen (de Raad, het Parlement en de Commissie). Deze trialogen zijn politiek van aard en worden aangevuld met technische bijeenkomsten om de wettekst in detail te analyseren. De onderhandelingen eindigen zodra de medewetgevers (de Raad en het Parlement) een voorlopig akkoord bereiken. Dit voorlopig akkoord moet vervolgens door elk van deze instellingen worden aangenomen via formele procedures.

VOORSTEL VOOR EEN VERORDENING INZAKE DE MILIEU-ECONOMISCHE REKENINGEN

Het belangrijkste doel van het voorstel was om drie nieuwe modules in de verordening inzake milieu-economische rekeningen op te nemen: bosrekeningen, ecosysteemrekeningen en rekeningen voor milieusubsidies en soortgelijke overdrachten. Deze uitbreiding van het toepassingsgebied van de Europese milieu-economische rekeningen moet betere informatie opleveren voor de Green Deal, een groeistrategie die de EU moet omvormen tot een eerlijke en welvarende samenleving met een moderne, grondstoffenefficiënte en concurrerende economie.

Dit ontwerp van verordening is sinds 2022 in behandeling bij de Raad en het Parlement. Onder het Spaanse voorzitterschap werd tijdens een dialoog op 5 december 2023 een voorlopig akkoord bereikt, onder voorbehoud van bepaalde technische aspecten die nog moeten worden besproken. Tijdens een technische vergadering op 15 december 2023 bleek echter dat de meningen over de interpretatie van bepaalde delen van de voorlopige overeenkomst uiteenliepen. Op 18 januari 2024 vond opnieuw een technische vergadering plaats onder Belgisch voorzitterschap, waarbij de interpretatiekwestie en de resterende technische kwesties werden opgelost en een overeenkomst werd bereikt. Dit akkoord werd op 9 februari 2024 door Coreper goedgekeurd. De bevoegde parlementaire commissie heeft de tekst op 14 februari 2024 in eerste lezing goedgekeurd. Op 10 april 2024 werd de tekst in eerste lezing aangenomen in de plenaire vergadering van het Europees Parlement volgens de 'corrigendum'-procedure. Dat stelt het

¹ Zie [Webpagina van het Belgisch voorzitterschap van de Raadswerkgroep Statistiek](#)

² Meer informatie: zie [handleiding](#) op de website van het Europees Parlement

uittredend Europees Parlement in staat om de voorlopige tekst in eerste lezing aan te nemen, zonder juridisch-linguïstische revisie. De daaropvolgende stemming over de tekst zoals die is afgerond door de juristen-linguïsten en de goedkeuring ervan door de Raad zal plaatsvinden tijdens de nieuwe legislatuur.

De definitieve goedkeuring wordt verwacht voor de plenaire zitting van het nieuwe Europees Parlement in oktober of november.

VOORSTEL VOOR EEN VERORDENING BETREFFENDE EUROPESE STATISTIEKEN OVER BEVOLKING EN HUISVESTING

Het voorstel voor een verordening betreffende de Europese statistieken over bevolking en huisvesting is op 20 januari 2023 door de Europese Commissie goedgekeurd en naar de medewetgevers gestuurd. Het doel is een duurzame en volledige rechtsgrondslag te verschaffen voor Europese demografische statistieken (met inbegrip van jaarlijkse gegevens over demografie en migratie, net als de volks- en woningtellingen) en tegelijkertijd flexibele en stapsgewijze verbeteringen van de statistieken mogelijk te maken om tegemoet te komen aan veranderende behoeften van de gebruikers en om de mogelijkheden te benutten die worden geboden door het toenemende gebruik van administratieve databronnen en nieuwe methoden. Door de integratie van demografische statistieken die momenteel in het kader van diverse verordeningen en vrijwillige acties worden opgesteld, moeten de harmonisatie, de samenhang en de efficiëntie van de productie worden verbeterd, wat zowel de producenten als de gebruikers van statistieken ten goede komt.

In de loop van 2023 werd een akkoord bereikt binnen de werkgroep Statistiek van de Raad en keurde Coreper een onderhandelingsmandaat met het Europees Parlement goed in juni 2023. In oktober 2023 stemde het Europees Parlement om de interinstitutionele onderhandelingen te starten. In 2023 werden ook trialogen en technische bijeenkomsten gehouden. De interinstitutionele onderhandelingen werden voortgezet onder het Belgisch voorzitterschap, met drie technische vergaderingen en een vierde dialoog op 25 januari 2024. Na de dialoog startte het Belgisch voorzitterschap een schriftelijke consultatie over de suggestie van het Parlement, gedaan tijdens de laatste dialoog, betreffende gegevens over moeilijk te bereiken bevolkingsgroepen en over andere belangrijke elementen van

het voorstel die werden gepresenteerd als mogelijke gebieden voor compromis. Op basis van de opmerkingen van de lidstaten heeft het Belgisch voorzitterschap een nieuwe tekst met voorstellen van compromissen opgesteld. Deze tekst is besproken tijdens een informele bijeenkomst van de werkgroep Statistiek van de Raad op 20 februari 2024, waar de lidstaten de gelegenheid hadden hun opmerkingen kenbaar te maken. Op basis van de ontvangen opmerkingen heeft het Belgisch voorzitterschap een herzien mandaat opgesteld. Dit akkoord werd op woensdag 6 maart 2024 door Coreper goedgekeurd. Op 24 april 2024, tijdens de laatste plenaire vergadering van het fungerend Europees Parlement, heeft het Parlement zijn standpunt in eerste lezing aangenomen. Dit dossier zal zijn wetgevende weg moeten vervolgen tijdens het Hongaarse voorzitterschap.

VOORSTEL VOOR EEN VERORDENING TOT WIJZIGING VAN VERORDENING 223/2009 BETREFFENDE DE EUROPESE STATISTIEKEN

Dit voorstel werd op 19 juli 2023 door de Commissie voorgesteld. De algemene doelstelling van het voorstel is om het juridisch kader voor Europese statistieken aan te passen aan toekomstige behoeften en om de responsiviteit van het Europees Statistisch Systeem (ESS) op gegevensbehoeften aanzienlijk te verbeteren. Het ESS zal relevantere statistieken kunnen produceren die sneller en gedetailleerder beschikbaar zijn. Dit zal de efficiëntie verbeteren en de kosten en lasten voor de lidstaten en respondenten verminderen. Dit initiatief is ook bedoeld om een mechanisme en instrumenten te bieden waarmee het ESS snel, collectief en gecoördineerd kan reageren op dringende verzoeken om gegevens in tijden van crisis.

Er zijn verschillende vergaderingen van de werkgroep Statistiek van de Raad gehouden. Op 16 november 2023 legde het Spaanse voorzitterschap het dossier voor aan Coreper, waar het mandaat voor de interinstitutionele onderhandelingen werd goedgekeurd. Op 13 december 2023 stemde het Parlement in de plenaire vergadering voor de start van de interinstitutionele onderhandelingen. Onder het Belgisch voorzitterschap werden twee trialogen en drie technische vergaderingen gehouden. Tijdens de verschillende technische vergaderingen werden de amendementen van de Raad en het Parlement besproken en werd bevredigende vooruitgang geboekt. Op 1 februari 2024 bereikten het Belgisch

voorzitterschap en de onderhandelaars van het Europees Parlement een voorlopig politiek akkoord in dialoog. Dit akkoord werd op 21 februari 2024 door Coreper goedgekeurd. Op 13 maart 2024 werd de tekst in eerste lezing aangenomen in de plenaire vergadering van het Europees Parlement volgens de 'corrigendum'-procedure. (zie hierboven).

De eindstemming in de plenaire vergadering van het Europees Parlement en vervolgens in de Raad zou in oktober 2024 moeten plaatsvinden.

VOORSTEL VOOR EEN VERORDENING BETREFFENDE ARBEIDSMARKT-STATISTIEKEN VAN DE EUROPESE UNIE OVER ONDERNEMINGEN

Het voorstel voor een verordening over Europese statistieken over ondernemingen (LMB) is op 28 juli 2023 door de Europese Commissie goedgekeurd en naar de Raad en het Parlement gestuurd. Het doel is om een gemeenschappelijk wettelijk kader vast te stellen voor het opstellen, de productie en de verspreiding van arbeidsmarktstatistieken over ondernemingen in de EU. LMB-statistieken zijn officiële statistieken die beschrijven hoe bedrijven werken met betrekking tot de arbeidsmarkten. De gebieden die door het LMB worden bestreken, hebben voornamelijk betrekking op het niveau, de samenstelling en de ontwikkeling van de loonkosten, de verdeling en structuur van de lonen (met inbegrip van de loonkloof tussen mannen en vrouwen) en statistieken over vacatures.

Onder het Belgisch voorzitterschap is een eerste compromistekst voorgesteld en besproken tijdens de vergadering van de werkgroep Statistiek van de Raad op 11 januari 2024. Tijdens de hele vergadering werden alle artikelen, de bijlage en de overwegingen besproken. Na rekening te hebben gehouden met de feedback van de lidstaten, presenteerde het Belgisch voorzitterschap een tweede compromistekst tijdens de vergadering van de werkgroep Statistiek van de Raad op 31 januari 2024, en werd er een compromis bereikt tussen de lidstaten. Op 7 februari 2024 startte het Belgisch voorzitterschap een schriftelijke consultatie over de derde compromistekst. De lidstaten kregen de gelegenheid om hun laatste bedenkingen in te dienen voordat het dossier aan Coreper werd voorgelegd. Het voorzitterschap heeft het dossier vervolgens voorgelegd aan de Coreper-vergadering van 28 februari 2024, tijdens welke het onderhandelingsmandaat

met het Europees Parlement werd goedgekeurd. Op 24 april 2024, tijdens de laatste plenaire vergadering van het fungerend Europees Parlement, heeft het Parlement zijn standpunt in eerste lezing aangenomen. Dit dossier zal daarom zijn wetgevende weg moeten vervolgen tijdens het Hongaarse voorzitterschap.

CONFERENTIE 'TOWARDS A MORE STATISTICAL LITERATE FUTURE'

Het Belgisch voorzitterschap organiseerde een [conferentie](#) waaraan de directeuren-generaal van de nationale instituten voor de statistiek, onderwijs- en communicatiedeskundigen deelnamen. Tijdens de conferentie, die in Brugge werd gehouden op 2 en 3 mei 2024, werd gefocust op het versterken van statistische en datageletterdheid bij jongeren door nauwere samenwerking tussen onderwijsinstellingen en officiële instellingen voor de statistiek te bevorderen.

De conferentie werd georganiseerd als een bijeenkomst van anderhalve dag met parallele breakout-sessies. De strategische discussies concentreerden zich op vier hoofddoelstellingen:

- het faciliteren van dialoog en delen van kennis tussen voorzitters en directeuren-generaal van statistische autoriteiten, onderwijs- en communicatiedeskundigen over het bevorderen van geletterdheid in het digitale tijdperk;
- strategieën en best practices verkennen voor het effectief integreren van statistische en datageletterdheid in het curriculum;
- beste praktijken delen en belangrijke succesfactoren identificeren voor het bevorderen van de samenwerking en partnerschappen tussen nationale statistische autoriteiten en de onderwijssector;
- een stappenplan ontwikkelen voor toekomstige initiatieven en beleid ter bevordering van statistische en datageletterdheid, en de samenwerking tussen de onderwijssector en statistische instituten versterken.

CONCLUSIES

Aan het einde van deze zes maanden voorzitterschap kunnen we tevreden zijn over de aanzienlijke vooruitgang die België heeft geboekt in de wetgevingsdossiers waarvoor het verantwoordelijk was op het gebied van statistiek. Dat was mogelijk dankzij de opmerkelijke inzet van het team 'Internationale strategie' van Statbel, dat de statistische werkgroep van de Raad voorzat, net als de deskundigen op het gebied van milieuboekhouding bij het Federaal Planbureau. Daarnaast was de conferentie 'Towards a more Statistical literate future', georganiseerd in samenwerking met collega's van het team 'Communicatie en verspreiding' van Statbel, volgens de deelnemers een groot succes.

be
EU
belgium24.eu

Opportunities Data Act: Ontsluiting van particuliere bedrijfsgegevens door publieke (statistische) instellingen

Faiza Djait

INLEIDING

De Europese dataverordening¹, hierna de Data Act genoemd, markeert een nieuw tijdperk voor publieke (statistische) instellingen in het landschap van gegevensuitwisseling. Het doel van deze verordening is om het gebruik van data te bevorderen en ervoor te zorgen dat de waarde van data gelijkwaardiger wordt verdeeld onder de partijen die deelnemen aan de data-economie². De waarde van data verwijst naar de voordelen en mogelijkheden die gegevens bieden aan een individu, organisatie of maatschappij. Dit streven komt voort uit de noodzaak om het gebrek aan beschikbare en betrouwbare gegevens aan te pakken, een kwestie die de economische groei en innovatie in de EU heeft belemmerd. Om dit te bereiken, zorgt de Data Act voor een rechtvaardige verdeling van de waarde van gegevens. Het verduidelijkt wie welke gegevens mag gebruiken en onder welke voorwaarden, en besteedt een volledig hoofdstuk aan het faciliteren van de toegang tot gegevens van particuliere bedrijven voor publieke (statistische) instellingen in gevallen van uitzonderlijke noodzaak.

Dit artikel richt zich specifiek op deze toegang tot particuliere data. Het bespreekt de implicaties, uitdagingen en kansen die voortvloeien uit de vereisten voor gegevensuitwisseling tussen bedrijven en publieke (statistische) instellingen.

Het artikel begint met het identificeren van de belangrijkste partijen die onderhevig zijn aan dit nieuw regelgevend kader, gevolgd door een bespreking van de voorwaarden waaronder gegevens van particuliere bedrijven kunnen worden opgevraagd. Vervolgens wordt het proces beschreven voor gegevensaanvragen en -uitwisseling, inclusief eventuele vereisten en richtlijnen. Daarna wordt besproken onder welke omstandigheden de gedeelde gegevens mogen worden gebruikt en gedeeld door de betrokken overheidsinstanties, en hoe de rol van de bevoegde autoriteit voor toezicht en handhaving van de Data Act moet worden ingevuld. Ten slotte worden enkele uitdagingen belicht die voortvloeien uit deze nieuwe regelgeving.

Deze verordening, gepubliceerd in het Europees Publicatieblad op 22 december 2023 en geleidelijk in werking getreden vanaf 11 januari 2024, zal volledig van kracht zijn vanaf 12 september 2025. Gezien haar aard van directe werking, zijn de voorschriften onmiddellijk van toepassing binnen alle lidstaten van de Europese Unie.

DE BETROKKEN PARTIJEN

Volgens de Data Act zijn de belangrijkste partijen die betrokken zijn bij het faciliteren van toegang tot particuliere gegevens in gevallen van uitzonderlijke noodzaak, enerzijds de particuliere sector en anderzijds publieke (statistische) instellingen. Onderzoeksinstanties kunnen als derden worden betrokken.

De **betrokken publieke (statistische) instellingen** omvatten alle nationale, regionale en lokale autoriteiten van de EU-lidstaten, zoals lokale, regionale en federale overheidsdiensten, evenals publiekrechtelijke instellingen of samenwerkingsverbanden van deze autoriteiten, zoals intercommunales. Ook vallen de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en andere EU-organen onder deze regeling.

Binnen de **particuliere sector** vallen de entiteiten die onder deze regeling vallen, onder de noemer van bedrijven met **rechtspersoonlijkheid**. Eénmanszaken die handelen als 'natuurlijke personen', vallen er niet onder omdat zij niet als rechtspersonen worden beschouwd. Ook zijn er specifieke uitzonderingen voor kleine en micro-ondernemingen die, zoals later zal worden besproken, bedoeld zijn om hun specifieke behoeften en uitdagingen te erkennen en hun administratieve lasten te verlichten.

Onderzoeksinstanties kunnen ook een rol spelen als derde partij om publieke (statistische) instellingen te ondersteunen, met name voor wetenschappelijk onderzoek of voor opdrachten met statistische doeleinden. Het is echter belangrijk op te merken dat deze instellingen geen winstoogmerk mogen hebben, om zo de integriteit van commerciële belangen van bedrijven te waarborgen. Dit betekent niet dat wetenschappelijke instellingen geen financiële compensatie mogen ontvangen voor hun expertise en diensten die ze leveren aan publieke (statistische) instellingen. Het waarborgt enkel dat hun betrokkenheid en besluitvorming vrij zijn van commerciële belangen.

¹ Verordening (EU) 2023/2854 van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2023 betreffende geharmoniseerde regels inzake eerlijke toegang tot en eerlijk gebruik van data en tot wijziging van Verordening (EU) 2017/2394 en Richtlijn (EU) 2020/1828 (Dataverordening). PbEU 2023. Geraadpleegd op 28 maart 2024 : <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2854/oj>

² [Data Act | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](https://data-act.europa.eu/)

Deze nieuwe regeling voorziet echter ook in bepaalde uitzonderingen³ van overheidsinstanties die zich niet kunnen beroepen op de Data Act, met name publieke instellingen die belast zijn met specifieke taken, zoals het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafrechtelijke of administratieve inbreuken, evenals de douane- of belastingadministratie. Deze uitzonderingen zijn geïmplementeerd met als doel een evenwicht te bewerkstelligen tussen de noodzaak van gegevensuitwisseling en de bescherming van gevoelige informatie.

TOEGANGSVORWAARDEN TOT DATA VAN PARTICULIERE BEDRIJVEN

Het regelgevend kader van de Data Act met betrekking tot de verplichte overdracht van gegevens van bedrijven naar publieke (statistische) instellingen kan alleen worden geactiveerd wanneer er een **uitzonderlijke behoefte** is om specifieke informatie te verkrijgen voor het uitvoeren van wettelijke taken van **algemeen belang**. Deze uitzonderlijke noodzaak moet zich voordoen in een onvoorziene situatie die tijdsgebonden is. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen twee scenario's⁴:

1. **In reactie op een algemene noodsituatie**, zoals noodsituaties op het gebied van de volksgezondheid, natuurrampen inclusief die verergerd door klimaatverandering en milieuvervuiling, alsook grote rampen zoals belangrijke cybersecurity-incidenten. In deze gevallen weegt het algemeen belang van het gebruik van de gegevens zwaarder dan de belangen van particuliere bedrijven om vrijelijk over hun gegevens te beschikken, in het bijzonder als de publieke (statistische) instelling kan aantonen dat de gevraagde gegevens niet op tijd en effectief kunnen worden verkregen via andere wegen onder vergelijkbare omstandigheden. Bedrijven zijn in dergelijke situaties verplicht om deze gegevens ter beschikking te stellen aan publieke (statistische) instellingen wanneer hierom wordt gevraagd. De vaststelling van een algemene noodsituatie moet in overeenstemming zijn met geldende regelgeving en procedures.

In geval van een algemene noodsituatie dienen publieke (statistische) instellingen zoveel mogelijk niet-persoonsgebonden gegevens te gebruiken. Als persoonsgegevens onderdeel zijn van de gegevensaanvraag, moet het bedrijf de gegevens anonimiseren. Als verwerking van persoonsgegevens echter onvermijdelijk is of anonimisering niet mogelijk blijkt, moet de aanvragende publieke (statistische) instelling de specifieke doeleinden voor dergelijke verwerking rechtvaardigen volgens geldende regels voor persoonsgegevensbescherming, waarbij de gegevens gepseudonimiseerd moeten worden.

Verder zijn bedrijven verplicht om in geval van een algemene noodsituatie deze gegevens kosteloos beschikbaar te stellen⁵. Een uitzondering geldt voor micro- en kleine ondernemingen, vanwege de aanzienlijke lasten die het verstrekken van gegevens met zich kan meebrengen. In dergelijke gevallen kunnen zij recht hebben op compensatie, die de technische en organisatorische kosten dekt die voortvloeien uit het voldoen aan de gegevensaanvraag, waaronder anonimisering, pseudonimisering, aggregatie en technische aanpassingen.

2. Een uitzonderlijke noodzaak kan ook voortkomen uit situaties die geen noodsituaties zijn, zoals de uitvoering van een **specifieke taak in het algemeen belang**, zoals de productie van officiële statistieken. In deze gevallen mag een publieke (statistische) instelling alleen niet-persoonsgebonden gegevens opvragen, en is de regeling niet van toepassing op micro- en kleine ondernemingen. De aanvragende instelling moet tevens aantonen dat alle andere beschikbare middelen zijn onderzocht en uitgeput, en dat het verzamelen van deze specifieke gegevens op andere manieren niet praktisch haalbaar is. Voor gegevensaanvragen gerelateerd aan niet-noodsituaties hebben alle bedrijven recht op compensatie.

De Data Act behandelt dus zowel de verwerking van persoonsgebonden als niet-persoonsgebonden gegevens en bepaalt dat het beschermingsniveau dat reeds wordt geboden door bestaande wetgeving inzake gegevensbescherming, met name de Algemene Verordening Gegevensbescherming (GDPR), niet mag worden verlaagd. Dit betekent dat de rechten en bescherming van individuen onder de GDPR onveranderd blijven, ongeacht de toepassing van de Data Act.

De Data Act mag evenmin afbreuk doen aan de bestaande verplichtingen van particuliere bedrijven om gegevens te verstrekken aan publieke (statistische) instellingen in het kader van bestaande rapportageverplichtingen en interne marktverplichtingen. Bijvoorbeeld, voor statistische instellingen impliceert dit dat de Data Act niet mag worden toegepast op reeds bestaande enquêtes bij bedrijven die al voldoen aan de huidige regelgeving voor officiële statistieken. De Data Act moet eerder worden gezien als een aanvulling op de bestaande regelgeving voor toegang tot en gebruik van gegevens voor statistische doeleinden.

PROCEDURE VOOR GEGEVENS-AANVRAGEN: VAN AANVRAAG TOT VERKRIJGING VAN GEGEVENS VAN PARTICULIERE BEDRIJVEN

Voor het verkrijgen van gegevens van particuliere bedrijven is een strikt aanvraagproces⁶ ontwikkeld. Publieke (statistische) instellingen dienen een goed onderbouwd verzoek in bij de bedrijven waarvan zij gegevens willen verkrijgen. Ze moeten gedetailleerd aangeven welke gegevens ze nodig hebben, aantonen dat aan uitzonderlijke behoeften wordt voldaan, het beoogde gebruik en eventuele deling met derden verduidelijken, beschermingsmaatregelen voor persoonsgegevens specificeren en de relevante wettelijke bepalingen vermelden. Daarnaast moeten ze deadlines vaststellen voor het beschikbaar stellen van de gegevens en het beoordelen van de aanvraag door het bedrijf, terwijl ze zich inspannen om de aansprakelijkheid van het bedrijf te minimaliseren.

3 Artikel 16 van de Data Act

4 Artikel 15 van de Data Act

5 Artikel 20 van de Data Act

6 Artikel 17 van de Data Act

Vervolgens moet het bedrijf bij een gegevensaanvraag van een publieke (statistische) instelling de gevraagde gegevens zo snel mogelijk verstrekken, waarbij evenwel rekening wordt gehouden met de technische, organisatorische en wettelijke aspecten die bij het verstrekken van de gegevens komen kijken⁷. Het bedrijf kan de aanvraag afwijzen of aanpassingen verzoeken, en moet binnen vijf werkdagen in noodsituaties of binnen 30 werkdagen in andere gevallen reageren. Afwijzingen kunnen bijvoorbeeld als de gevraagde gegevens nog niet zijn geëxploiteerd of als er een vergelijkbare, nog niet afgehandelde aanvraag⁸ is. Bij persoonsgegevens moet het bedrijf ervoor zorgen dat deze gegevens geanonimiseerd worden aangeleverd, tenzij expliciet om persoonlijke informatie wordt gevraagd; dan moeten de gegevens worden gepseudonimiseerd.

Wanneer publieke (statistische) instellingen de gegevens ontvangen⁹ moeten zij ervoor zorgen dat de gegevens alleen worden gebruikt voor het beoogde doel. Daarnaast moeten zij de ontvangen gegevens verwijderen zodra deze niet meer nodig zijn voor het aangegeven doel, tenzij er wettelijke verplichtingen zijn om de gegevens te bewaren in het kader van openbaarheid van bestuur. Als de gegevens worden gewist, moeten zij de oorspronkelijke gegevensleverancier en andere partijen die de gegevens hebben ontvangen, op de hoogte stellen.

DELEN VAN DE GEGEVENS

Statistische instellingen beschikken niet alleen over het recht om autonoom gegevensaanvragen in te dienen bij particuliere bedrijven, maar kunnen tevens gegevens verkrijgen via overheidsorganisaties die dergelijke aanvragen hebben ingediend en gegevens hebben verzameld. Deze praktijk wordt ondersteund door artikel 21 van de Data Act, waarbij publieke instellingen gemachtigd worden om verworven gegevens te delen met nationale statistische instellingen en Eurostat met het oog op de ontwikkeling, productie en verspreiding van officiële statistieken.

De verkregen gegevens mogen ook worden gedeeld met individuen of organisaties voor wetenschappelijk onderzoek of statistische doeleinden. Deze partijen moeten echter handelen zonder winstoogmerk en voldoen aan dezelfde verplichtingen als de publieke (statistische) instellingen.

Verder is het van belang op te merken dat de verstrekte gegevens niet mogen worden hergebruikt op basis van de Data Governance Act¹⁰ of de Open data-richtlijn¹¹, vanwege hun commerciële gevoeligheid. Dit betekent dat de gegevens niet vrijelijk beschikbaar zijn voor hergebruik zoals vastgesteld in die wetgevingen. Echter, het is essentieel om te begrijpen dat de regels met betrekking tot het hergebruik van officiële statistieken onveranderd blijven. Als gegevens die zijn verkregen via deze verordening worden gebruikt voor de productie van officiële statistieken, blijven de regels van Richtlijn (EU) 2019/1024 van kracht, op voorwaarde dat de onderliggende gegevens niet openbaar worden gemaakt. Dit betekent dat de toegang tot en het gebruik van officiële statistieken nog steeds wordt beheerst door de bestaande wetgeving, zelfs als ze worden verkregen via de Data Act.

ROL VAN BEVOEGDE AUTORITEITEN

Voor de implementatie en handhaving van de verordening verplicht de Data Act elke lidstaat om één of meerdere bevoegde autoriteiten aan te wijzen die onpartijdig zijn en vrij van externe invloeden bij het uitvoeren van hun taken, en die beschikken over voldoende middelen en expertise.

De taken en verantwoordelijkheden van deze bevoegde autoriteiten zijn nader uitgewerkt in artikel 37 van de Data Act. Het kunnen nieuwe of bestaande entiteiten zijn. In gevallen waarin meerdere bevoegde autoriteiten worden aangewezen, wordt verwacht dat een datacoördinator wordt benoemd om de samenwerking tussen autoriteiten te vergemakkelijken en entiteiten binnen het toepassingsgebied van de verordening te ondersteunen.

Verder wordt verwacht dat de bevoegde autoriteiten nauw samenwerken met gegevensbeschermingsautoriteiten en de regels voor gegevensbescherming handhaven wanneer het persoonsgegevens betreft.

Tot het takenpakket van de bevoegde autoriteit behoort ook het bevorderen van datageletterdheid, het behandelen van klachten, het opvolgen van technologische ontwikkelingen en het opleggen van sancties. Voor wat betreft de sancties, is het aan de EU-landen om nationale en/of regionale regels vast te stellen over boetes ter uitvoering van deze vereisten en alle noodzakelijke maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat ze worden toegepast, waardoor sancties per land en regio kunnen verschillen.

Ten slotte is het voorzien dat de bevoegde autoriteiten de bevoegdheid krijgen om informatie op te vragen bij bedrijven en publieke (statistische) instellingen, nodig om naleving te controleren en bijstand te verlenen. Verstrekte informatie dient vertrouwelijk te worden behandeld en mag alleen worden gebruikt voor de betreffende aangelegenheid.

7 Artikel 18 van de Data Act

8 Om de lasten voor bedrijven tot een minimum te beperken, kunnen dezelfde gegevens niet meer dan één keer worden opgevraagd ("eenmaligheidsbeginsel") door meer dan één overheidsinstantie.

9 Artikel 19 van de Data Act

10 Verordening (EU) 2022/868 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2022 betreffende Europese datagovernance en tot wijziging van Verordening (EU) 2018/1724 (Datagovernance verordening). PbEU2022, L152/1. Geraadpleegd op 16 april 2024: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R0868>

11 Richtlijn (EU) 2019/1024 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 inzake open data en het hergebruik van overheidsinformatie. PbEU2019, L172/56. Geraadpleegd op 16 april 2024: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32019L1024>

UITDAGINGEN

Deze nieuwe regelgeving ontsluit potentieel vernieuwende perspectieven voor publieke (statistische) instellingen door een kader te bieden voor het verkrijgen van toegang tot gegevens van particuliere bedrijven, zij het onder strikte voorwaarden van uitzonderlijke noodzaak. Hoewel de implementatie van de Data Act een veelbelovende ontwikkeling is, brengt deze onvermijdelijk een reeks uitdagingen met zich mee op technisch, organisatorisch, juridisch en ethisch gebied.

Een initiële uitdaging zal liggen in het verzekeren van **adequaat bewustzijn en begrip van de nieuwe regelgeving** onder alle relevante belanghebbenden, waaronder publieke (statistische) instellingen en particuliere bedrijven die gegevens moeten verstrekken. Onvoldoende bewustzijn en begrip kunnen leiden tot weerstand en gebrekkige naleving, wat de effectiviteit van de regelgeving kan ondermijnen. Daarom is het noodzakelijk om tijd en middelen te investeren in educatieve programma's en begeleiding om een succesvolle overgang naar de nieuwe regelgeving te waarborgen.

Een bijkomende uitdaging ligt in het waarborgen van **effectieve navigatie voor publieke (statistische) instellingen**, vooral gezien het huidig intrinsiek complexe landschap van data-aanvragen bij publieke instellingen, dat wordt gekenmerkt door variabele aanvraagprocedures, afhankelijk van de specifieke instanties waarmee men te maken heeft. De uitbreiding van de mogelijkheid om gegevensaanvragen ook bij particuliere bedrijven in te dienen, voegt een nieuwe laag van complexiteit toe aan dit reeds uitdagende landschap. Hoewel de Data Act de toegang tot een breder scala aan gegevensbronnen bevordert, brengt dit tevens het risico met zich mee van verdere verfijning van de bestaande complexiteit, wat de toegankelijkheid kan bemoeilijken voor belanghebbenden. Dit onderstreept de noodzaak om bij de implementatie van de Data Act aandacht te besteden aan maatregelen die de toegankelijkheid van informatie en procedures verbeteren en die tegelijkertijd de complexiteit behoren.

Een andere belangrijke uitdaging betreft de **coördinatie van data-aanvragen tussen publieke (statistische) instellingen en particuliere bedrijven**. De diversiteit aan publieke (statistische) instellingen die onder de regelgeving vallen, kan leiden tot een overvloed aan verzoeken aan particuliere bedrijven. Dit kan niet alleen resulteren in inefficiëntie en overlappende aanvragen, maar ook in een belasting voor de bedrijven die deze gegevens moeten verstrekken. Het opzetten van een centraal openbaar register, zoals voorgesteld, kan helpen om dit probleem aan te pakken door een gestructureerd platform te bieden voor het documenteren en beheren van data-aanvragen. Dit kan de transparantie vergroten en de coördinatie verbeteren, waardoor zowel de efficiëntie als de naleving van de regelgeving worden bevorderd.

Een voorlaatste uitdaging bij de implementatie van de Europese Data Act ligt in **de capaciteit van publieke (statistische) instellingen om de omvangrijke en gevarieerde datasets van particuliere bedrijven effectief te verwerken en te benutten**. Deze uitdaging omvat niet alleen het beheer van grote hoeveelheden gegevens, maar ook het omgaan met de diversiteit aan formaten, structuren en systemen waarin deze gegevens zijn opgeslagen. Het integreren en harmoniseren van deze gegevens vereist niet alleen geavanceerde technologische infrastructuren, maar ook diepgaande kennis van datastandaarden, interoperabiliteit en data governance. De complexiteit van deze taak wordt verder versterkt door de noodzaak om de privacy van individuen te waarborgen en de gegevensbeschermingsregels na te leven, zoals vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Dit impliceert niet alleen technische uitdagingen, maar ook juridische en ethische overwegingen bij het omgaan met gevoelige informatie en het waarborgen van de privacyrechten van individuen.

Tot slot, **handhaving en toezicht** zijn een cruciaal aspect voor het succes van de Data Act. Naast het vaststellen van passende sancties voor niet-naleving, zal het noodzakelijk zijn om handhavingsinstanties voldoende middelen en capaciteit te bieden om deze sancties daadwerkelijk af te dwingen. Een gebrek aan effectieve handhaving kan leiden tot een afname van het vertrouwen in de regelgeving en een verminderde naleving ervan door betrokken partijen, wat uiteindelijk de doeltreffendheid van de wetgeving zou kunnen ondermijnen.

CONCLUSIE

In conclusie vereist de toepassing van de Europese Data Act een zorgvuldige aanpak van diverse uitdagingen, waaronder het effectief verwerken van grote hoeveelheden data, het waarborgen van privacy en gegevensbeveiliging, het handhaven van de regelgeving, en het informeren van belanghebbenden. Daarnaast is samenwerking met belanghebbenden cruciaal om gezamenlijk oplossingen te ontwikkelen en beste praktijken te delen. Alleen zo kunnen statistische instellingen en overheidsinstanties optimaal profiteren van de mogelijkheden die de Data Act biedt voor evidence-informed beleidsvorming en besluitvorming. Het effectief aanpakken van deze uitdagingen vereist een multidisciplinaire benadering waarbij technologische, juridische, ethische en beleidsaspecten worden geïntegreerd. Door deze kwesties proactief aan te pakken, kan de implementatie van de Data Act een solide basis bieden voor het verantwoordelijk en effectief gebruik van gegevens voor het algemeen belang.

Openbare statistiek binnen opkomende data-ecosystemen

Ann Carton

CONTEXT

In februari 2020 bracht de Europese Commissie een mededeling over een Europese datastrategie uit¹. Met deze strategie wil de Europese Commissie economische meerwaarde creëren. De Europese datastrategie stippelt de weg uit hoe een eengemaakte markt voor gegevens tot stand kan komen, waar gegevens binnen de Europese Unie en tussen sectoren kunnen stromen rekening houdend met Europese regels en waarden zoals de Algemene Verordening voor Gegevensbescherming.

De maatregelen die deze eengemaakte interne datamarkt moeten realiseren en die een oplossing moeten bieden aan vastgestelde uitdagingen, in het bijzonder beschikbaarheid van data, ongelijke machtsverhoudingen op de markt, interoperabiliteit en kwaliteit van data, data governance, data-infrastructuur en -technologie, als burger rechten uitoefenen op eigen data, vaardigheden en datageletterdheid en cyberveiligheid, zijn gestoeld op vier pijlers:

- Een sectoroverschrijdend governance-kader voor datatoegang en -gebruik;
- Voorwaarden: investeringen in data en versterking van de capaciteit en infrastructuur van Europa voor de hosting, verwerking en het gebruik van data, alsmede interoperabiliteit;
- Vaardigheden: mensen mondiger maken, investeren in vaardigheden en capaciteitsopbouw in kleine tot middelgrote ondernemingen;

- Gemeenschappelijke Europese dataruimtes (Common European Data Spaces – CEDS) in strategische sectoren en gebieden van algemeen belang.

Binnen elk van die vier pijlers zijn verschillende kernacties geformuleerd. Deze bijdrage zoomt in op enkele acties van de eerste en vierde pijler en de (mogelijke) impact ervan op de positie en rol van statistiekinstellingen in het nieuwe data-ecosysteem inclusief de datatoegang en -gebruik voor openbare statistiekproductie.

DATA GOVERNANCE VERORDENING

Het eerste wetgevende instrument dat in de datastrategie werd aangekondigd, de Data Governance Act (DGA), is op 23 juni 2022 in werking getreden en is van toepassing sinds 24 september 2023². De DGA creëert een geharmoniseerd kader voor het delen van gegevens binnen de EU. Gemeenschappelijke regels zijn gericht op het creëren van vertrouwen in het delen van gegevens en leggen de basis voor het realiseren van Europese dataruimtes. De DGA voorziet in de oprichting van de *European Data Innovation Board*. Dat orgaan zal ondersteuning verlenen bij de uitwerking van richtsnoeren voor de ontwikkeling van gemeenschappelijke Europese dataruimtes, en bij het vaststellen van relevante normen en interoperabiliteitseisen voor het delen van domeinoverschrijdende gegevens.

Daarnaast wordt van de lidstaten verwacht om een of meer bevoegde instanties aan te wijzen die bijstand zullen geven bij het verlenen van toegang tot beschermde gegevens die in het bezit zijn van organisaties in de publieke sector en ervoor te zorgen dat relevante informatie hierover beschikbaar en gemakkelijk toegankelijk is via één informatiepunt.

¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees en Sociaal Economisch Comité en het Comité van de Regio's, 2020 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0066>

² Data Governance Act - [Regulation - 2022/868 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/Regulation/2022/868-EN)

Bevoegde organen voor hergebruik van overheidsgegevens

Binnen het Europees Statistisch Systeem (ESS) zijn de uitdagingen en kansen van de DGA voor statistiekinstellingen een belangrijk agendapunt geworden. Zo vonden in de loop van 2022-2023 twee bevestigingen plaats over de toekomstige rol van nationale statistiekinstellingen (NSI's) bij de uitvoering van de DGA. In de tweede bevestiging werd specifiek gepeild naar de rol van NSI's bij de uitvoering van de artikels met betrekking tot hergebruik van bepaalde categorieën van beschermde overheidsgegevens, in het bijzonder een rol als bevoegd orgaan voor alle beleidssectoren, als sectoraal bevoegd orgaan voor officiële statistieken en/of uniek informatiepunt (Reg 2022/868/artikels 7 en 8 van hoofdstuk II).

De resultaten tonen aan dat de meeste NSI's betrokken zijn geweest bij de discussie over de nationale uitvoering van de DGA. Verschillende NSI's verwachten ofwel een rol als bevoegd orgaan voor alle beleidssectoren op te nemen ofwel een rol als sectoraal bevoegd orgaan. De Letse statistiekinstelling zal bijvoorbeeld naast de rol als bevoegd orgaan voor alle beleidssectoren ook de rol van uniek informatiepunt opnemen³.

Uit de bevestiging blijkt verder dat in verschillende landen nieuwe wetten zijn aangenomen om de DGA op nationaal niveau uit te voeren. Sommige landen geven echter aan dat er nog steeds twijfels en onduidelijkheden met betrekking tot de interpretatie van de DGA en mogelijke overlappings met andere wetgeving bestaan. Niettegenstaande de implementatie van de DGA verschilt van land tot land, wijzen deze vaststellingen alvast uit dat heel wat NSI's een belangrijke rol zullen of willen spelen in de data-ecosystemen. Een rol die verder gaat dan hun traditionele rol van het ontwikkelen, produceren en verspreiden van officiële statistieken.

Implementatie in België en de regio's

Voor wat betreft België dient elk bestuursniveau te bepalen wie het aanspreekpunt is om gegevens te bekomen van een administratie⁴. Op federaal niveau heeft Statbel gevraagd om te worden beschouwd als een sectoraal aanspreekpunt voor gegevens waarover Statbel beschikt en die beschermd zijn door het statistisch geheim. Op federaal niveau neemt de FOD Beleid & Ondersteuning de rol van centraal informatiepunt op. In Vlaanderen zal het Agentschap Digitaal Vlaanderen optreden als centraal informatiepunt voor het informeren (via een catalogus en algemene afspraken) van onderzoekers en voor onderzoekers die beschermde overheidsgegevens willen hergebruiken⁵. De afspraak is verder dat Digitaal Vlaanderen optreedt als bijstandsverlenend orgaan voor andere Vlaamse (en lokale) overheden en zal doorverwijzen naar de Vlaamse Statistische Autoriteit voor wat betreft technisch-inhoudelijke vragen rond het (her)gebruik van data voor statistische en wetenschappelijke doeleinden. In de andere gewesten dient dit nog verder uitgeklaard te worden.

DATAVERORDENING

Een tweede belangrijk aangekondigd wetgevingsinitiatief in de Europese datastrategie, de dataverordening (DA), trad in werking op 11 januari 2024 en wordt van toepassing vanaf 12 september 2025. De dataverordening vormt een aanvulling op de data governance verordening door de toegangs- en gebruiksrechten op gegevens te verduidelijken met als doel de eerlijkheid in de data-economie te waarborgen. Om deze doelstellingen te bereiken, bevat de Data Act regels en maatregelen gericht op:

- het faciliteren van toegang tot en gebruik van data door consumenten en bedrijven;
- het beschermen van KMO's tegen oneerlijke handelspraktijken;
- het vergemakkelijken van overstappen tussen cloud- en edgediensten en het creëren van waarborgen tegen onrechtmatige dataoverdracht;
- het ontwikkelen van interoperabiliteitsstandaarden voor het hergebruik van data tussen sectoren;
- het faciliteren van toegang tot particuliere data voor overheidsinstanties in gevallen van uitzonderlijke noodzaak.

In het artikel "Opportunities Data Act: Ontsluiting van particuliere bedrijfsgegevens door publieke (statistische) instellingen", worden de belangrijkste aspecten van de verplichte gegevensuitwisseling van bedrijven naar overheidsinstanties behandeld.

³ [Data Governance Act explained | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#) voor een overzicht van al erkende 'National competent bodies and authorities under the Data Governance Act'

⁴ 15 MEI 2024. - Wet tot uitvoering van Verordening (EU) 2022/868 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2022 betreffende Europese datagovernance en tot wijziging van Verordening (EU) 2018/1724 (1) – BS 07/06/2024

⁵ [Hergebruik van beschermde overheidsgegevens | Vlaanderen.be](#)

GEMEENSCHAPPELIJKE EUROPESE DATARUIMTEN

De DGA en DA moeten bijdragen tot het ontstaan van gemeenschappelijke Europese dataruimten⁶. Deze gemeenschappelijke dataruimten hebben als doel om gegevens te bundelen, te delen en te verwerken met het oog op hergebruik zodat nieuwe inzichten worden ontwikkeld, nieuwe diensten worden aangemaakt en aangeboden. Het opzet is om voor elke deelnemer, zowel bedrijven, overheidsdiensten als burgers, meerwaarde te creëren.

De Europese ruimte voor gezondheidsgegevens (European Health Data Space, "EHDS") is het eerste concrete voorbeeld van dergelijke domeinspecifieke gemeenschappelijke Europese gegevensruimten. Bedoeling is om in 14 sectoren/domeinen dergelijke gemeenschappelijke Europese gegevensruimten te ontwikkelen.

Het belangrijkste doel van deze gemeenschappelijke gegevensruimten is om te functioneren als datamarkt op basis van volgende twee kernprincipes: vrijwillige deelname en het mogelijk maken van concurrentie bij de ontwikkeling van nieuwe datagedreven producten en diensten. Marktgerichtheid sluit a priori een rol voor overheidsinstanties niet uit. In het algemeen kunnen overheidsinstanties de volgende rollen spelen:

- Leverancier van gegevens (inputzijde);
- Gebruiker van data en datadiensten die door marktspelers worden aangeboden, zoals analytics, insights enz. (outputzijde);
- Regelgever, dit wil zeggen bijdragen aan het vormgeven van de normen op organisatorisch en technisch niveau, het definiëren van governance, beleid, kwaliteitskaders, classificaties, interfaces, normen, methodologische richtlijnen, enz. (doorvoertzijde).

Eerste gedachteswisselingen binnen het ESS wijzen uit dat een rol van dataleverancier goed haalbaar is. Het aanleveren van gegevens kan immers beschouwd worden als een extra verspreidingskanaal, naast de al bestaande kanalen. Het is hierbij belangrijk onderscheid te maken tussen twee types van al verspreide gegevens binnen het ESS: geaggregeerde gegevens en microgegevens voor onderzoeksdoeleinden. Voor wat betreft het eerste type verplicht de uitvoeringsverordening voor hoogwaardige datasets overheidsdiensten om gegevens, die van potentiële grote waarde zijn voor hergebruik door andere sectoren, online, via bulk download of via gebruik van Application Programming Interfaces (API) beschikbaar te stellen⁷. Statistische data als één van de zes categorieën van hoogwaardige datasets zouden bijgevolg deze Europese gemeenschappelijke dataruimten kunnen voeden. De vijf overige gegevenscategorieën omvatten: geospatiale data, aardobservatie en milieu, meteorologische data, bedrijven en eigendom van bedrijven en mobiliteit.

De toegang tot vertrouwelijke microgegevens van statistische instellingen, daarentegen, is voorbehouden voor gekwalificeerde gebruikers en uitsluitend op basis van specifieke onderzoeksvorstellen⁸. Wetgeving verbiedt de toegang voor commerciële doeleinden⁹. Indien ook dit type van microgegevens zou opgenomen worden binnen de gemeenschappelijke dataruimten dan dient bijgevolg rekening te worden gehouden met de bestaande wet- en regelgeving.

Een NSI-rol als gebruiker van data of als regelgever is heel wat complexer en brengt de nodige uitdagingen met zich mee. De rol van gebruiker van data en diensten hangt immers nauw samen met het naleven van de kwaliteit en de bijbehorende praktijkcode voor Europese statistieken. De derde rol vereist aanzienlijke inspanningen van de NSI's en Eurostat om invloed uit te oefenen op de activiteiten van de horizontale bestuursorganen van gemeenschappelijke Europese dataruimten.

BESLUIT

Binnen het ESS - Eurostat en de statistiekinstellingen van de lidstaten - is de discussie over mogelijke rollen binnen de implementatie van de data governance verordening en de gemeenschappelijke Europese dataruimten alvast opgestart of al volop bezig. Deze 'databoot' missen lijkt voor heel wat statistiekinstellingen geen optie te zijn. Het staat echter buiten kijf dat Eurostat en de nationale statistiekinstellingen hierbij hun rol als betrouwbare instelling voor de ontwikkeling, productie en verspreiding van kwaliteitsvolle officiële statistieken die voldoen aan de principes van de Europese praktijkcode voor statistieken steeds centraal zullen blijven stellen.

6 [Common European Data Spaces | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#)

7 Uitvoeringsverordening (EU) 2023/138 van 21 december 2022 tot vaststelling van een lijst met specifieke hoogwaardige datasets en de regelingen voor publicatie en hergebruik van die gegevens - [Implementing regulation - 2023/138 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

8 Zie artikel 23 [Europese statistiekverordening 223/2009](#).

9 Zie artikel '[Microdata voor statistisch en wetenschappelijk onderzoek](#)' in de IIS-nieuwsbrief van oktober 2023.

Samenwerking rond ecosysteme- rekeningen

Veerle Beyst

Ludo Vanongeval

Wouter Van Reeth

INLEIDING

Binnen de context van het Europese systeem van milieurekeningen werd recent een voorstel goedgekeurd voor het invoeren van nieuwe milieu-economische rekeningen, waaronder de ecosystemerekeningen.

Om dat mogelijk te maken, is het nodig om gerichte ontwikkelingen te doen, de krachten te bundelen en binnen de Vlaamse overheid een expertennetwerk uit te bouwen. Het departement Omgeving en de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA) namen hiertoe in de voorbije maanden het initiatief. In eerste instantie door de experts en dataproducten binnen het netwerk Statistiek Vlaanderen te verenigen en samen een ontwikkeltraject uit te tekenen. In het najaar zullen zij ook afstemmen met betrokken collega's van het Waalse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

ECOSYSTEEMREKENINGEN ALS ONDERDEEL VAN DE MILIEUREKENINGEN

Milieu-economische rekeningen zijn een statistisch systeem dat economische en milieu-informatie samenbrengt in een gemeenschappelijk kader. Ze hebben als doel de bijdrage van het milieu aan de economie en de impact van de economie op het milieu te meten. Milieurekeningen ordenen milieugegevens volgens de logica van de nationale rekeningen, en worden daarom ook satellietrekeningen van de nationale rekeningen genoemd.

Er bestaan meerdere milieurekeningen, afhankelijk van de aard van de milieugegevens die gekoppeld worden aan de nationale rekeningen, bijvoorbeeld lucht- en waterverontreiniging, gebruik van natuurlijke grondstoffen, afvalproductie of uitgaven voor milieubescherming.

Ecosysteembrekeningen zijn een groep van milieurekeningen die gegevens bevatten over de omvang en de toestand van onze ecosystemen en over de diensten die zij leveren aan de samenleving en de economie. Deze rekeningen hebben betrekking op:

- De locatie en omvang van onze terrestrische en aquatische ecosystemen.
- De toestand of de kwaliteit van een ecosysteem, gemeten aan de hand van zijn abiotische, biotische en landschapkenmerken, per type ecosysteem.
- De ecosystemediensten of de voordelen die ecosystemen bieden aan economische en andere menselijke activiteiten, zoals watervoorziening, bestuiving, luchtzuivering, recreatie.

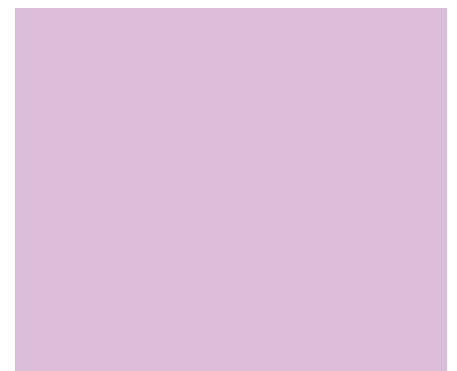
RAPPORTAGEVERPLICHTING AAN EUROSTAT

Binnen de context van het Europese systeem van milieurekeningen werd een juridisch kader inzake milieu-economische rekeningen opgezet. In uitvoering van de [EU Verordening nr. 691/2011](#) dienen de lidstaten milieu-economische rekeningen te bezorgen aan Eurostat. Het betreft: luchtemissierekeningen, materiaalsoomrekeningen, milieubelastingen naar economische activiteit, fysieke energiestroomrekeningen, uitgaverekeningen voor milieubescherming, rekeningen betreffende de milieudiensten- en goederensector.

Tijdens het Belgisch voorzitterschap van de Raad van de EU keurden het Europees Parlement en de Europese Raad het [voorstel tot wijziging van Verordening 691/2011](#) goed wat betreft de invoering van nieuwe modules voor milieu-economische rekeningen. De bijkomende rapporteringsvereisten betreffen eco-

systemerekeningen, bosrekeningen en rekeningen voor milieusubsidies en soortgelijke overdrachten.

Voor België is het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) verantwoordelijk voor het opstellen van de milieurekeningen. Binnen het INR is die taak toegewezen aan het Federaal Planbureau. Maar het Planbureau is afhankelijk van de gewesten voor de aanlevering van milieugegevens. In het licht van de aankomende rapporteringsplicht heeft het Planbureau voor Vlaanderen het netwerk Statistiek Vlaanderen aangesproken om zich hierop voor te bereiden. Ook in Wallonië wordt geleidelijk een netwerk van hulpmiddelen uitgebouwd om het Federaal Planbureau bij te staan in zijn taken.

ONDERZOEK EN SAMENWERKING NODIG ROND ECOSYSTEEM- REKENINGEN

Het Europese statistiekbureau Eurostat ondersteunt de lidstaten bij de uitbouw van ecosysteemrekeningen. In het kader van de ontwikkeling van nieuwe statistieken kunnen nationale statistiekinstellingen en 'Other National Authorities' (ONA's) voor bepaalde projecten financiering (grants) ontvangen van Eurostat. De VSA verkreeg als ONA al een dergelijke financiering voor een project met als doel de ontwikkeling van ecosysteemrekeningen voor Vlaanderen te bevorderen. Dit project werd uitgevoerd door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en liep eind 2022 af. Het INBO en de VSA schreven samen een [samenvatting](#) over dat project.

Binnen het project werden [5 eerder ontwikkelde pilootrekeningen](#) (in het kader van een opdracht van het Departement Omgeving) geëvalueerd. Daarnaast werden 3 bijkomende pilootrekeningen ontwikkeld en geëvalueerd. Hieruit bleek dat er in Vlaanderen veel nuttige gegevens voor de opmaak van ecosysteemrekeningen voorhanden zijn. De kwaliteit (accuraatheid, tijdigheid, enzovoort) van de data zijn evenwel vaak nog onvoldoende om een snelle implementatie van een volwaardig en kwaliteitsvol systeem van ecosysteemrekeningen mogelijk te maken. Tevens werden er data-lacunes gedetecteerd.

Het INBO startte dit jaar, met medewerking van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de KU Leuven, aan een nieuw project FLEA (Flanders Ecosystem Accounting). In eerste instantie wordt gewerkt rond de *ecosystem extent account*, de rekening over de omvang van ecosystemen. Op basis van het Landgebruikmodel Vlaanderen en andere data wordt een reeks ecosysteemkaarten gemaakt. Er wordt een methode ontwikkeld om de betrouwbaarheid van de oppervlaktcijfers te valideren.

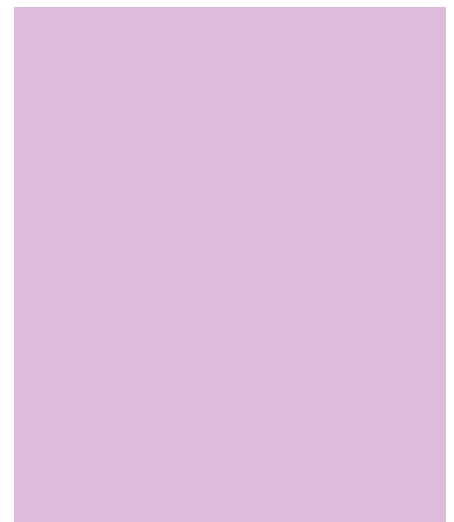
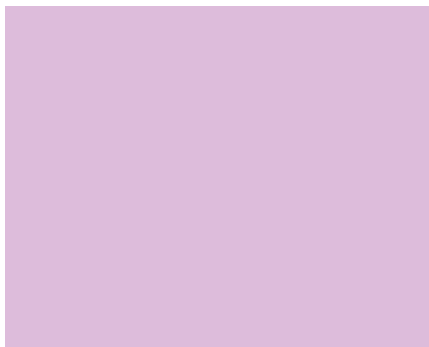
Daarna wordt er gewerkt rond de *ecosystem condition account*, de rekening over de toestand van de ecosystemen. Voor alle ecosystemen samen gaat het dan al snel over 60 tot 100 variabelen waarvoor data moeten worden verzameld, tijdreeksen ontwikkeld en indicatoren opgemaakt. Die data worden beheerd door verschillende entiteiten waaronder INBO, ANB, de Vlaamse Milieumaatschappij en het Departement Omgeving.

Samenwerking is ook nodig omdat er steeds meer EU-verordeningen en rapporteringsprocessen zijn rond natuur, bos, klimaat, water en bodem waarbij deels dezelfde concepten worden gehanteerd en in dezelfde datavijver wordt gevist. Zowel in de bosrekeningen als in de ecosysteemrekeningen wordt er bijvoorbeeld gevraagd om te rapporteren over houtvoorziening. Er is ook overlap met de LULUCF-rapportering (land use, land use change and forestry) in het kader van het Europees klimaatbeleid. Er moet gerapporteerd worden over de vastlegging van koolstof in terrestrische ecosystemen. Ook het nieuwe voorstel van verordening over bosmonitoring overlapt sterk met die rond ecosysteemrekeningen.

Het zal dus zaak zijn om verschillende werkgroepen regelmatig te informeren en te consulteren om dubbel werk te vermijden, waar mogelijk dezelfde concepten en data te gebruiken en tegenstrijdige rapporteringen tegen te gaan.

CONCLUSIE

Binnen afzienbare tijd zal België nieuwe milieurekeningen moeten aanleveren aan Europa, waaronder ecosysteemrekeningen. Het Vlaamse Gewest maakte al gebruik van een Eurostat grant om pilootrekeningen te maken. Het INBO begint in overleg met ANB en andere beleidsentiteiten aan een nieuw project om biodiversiteitsdata voor een *ecosystem extent account* en een *ecosystem condition account* samen te brengen en te valideren. Er is nood aan samenwerking en afstemming tussen verschillende werkgroepen omdat steeds meer EU-verordeningen en rapporteringsprocessen dezelfde concepten en data gebruiken. Het expertennetwerk dat de VSA en het Departement Omgeving oprichten kan hier een belangrijke rol in vervullen.

COLOFON

Werkten mee aan dit nummer:

Sébastien Brunet – Administrateur-generaal - Hoofdstatisticus - IWEPS

Martine Lefèvre – Strategisch advies - IWEPS

Nathalie Larbanois – Jurist - IWEPS

Anouk Deceulaer – Expert van de afdeling Internationale Betrekkingen - Statbel

Olivier Goddeeris – Hoofd van de afdeling Internationale Betrekkingen - Statbel

Dominique De Baets – Hoofd statistische coördinatie – Statbel

Faiza Djait – Expert - Evaluatie van het overheidsbeleid - BISA

Ann Carton – Coördinator netwerk Statistiek Vlaanderen – Ondervoorzitter Raad van Bestuur IIS - VSA

Veerle Beyst – Onderzoeker 'Omgeving' - VSA

Ludo Vanongeval – Senior onderzoeker - Departement Omgeving

Wouter Van Reeth – Senior onderzoeker - INBO

Het IIS is het resultaat van een samenwerkingakkoord uit 2014.

Het IIS moet toelaten om de kwaliteit van openbare statistieken, ter ondersteuning van het openbaar beleid, continu te bevorderen.

www.iis-statistics.be